

HYLTE

Biblioteken

Örnaskolans skolbibliotek

Reviderad
2021-04-14

Läsfrämjandeplan för Hylte Kommun

Läsfrämjandeplanen har sin utgångspunkt i Bibliotekslagen §2, §4, §5, §6, §7, §8 och §10, Skollagen, Lgr11, Lpfö 98, Biblioteksplan Hylte kommun 2019-2022, Hallands kulturplan 2021-2024 samt FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 17 och 30.

Vår målsättning är att alla barn i Hylte kommun ska lära sig att läsa med förståelse samt att de ska finna en glädje och nytta i detta. Det är skolans uppdrag att ge barnen förutsättningar att lära sig att läsa, medan bibliotekens främsta uppgift är att stimulera barnens läslust. För att uppnå målet krävs samarbete och samverkan mellan olika verksamheter och kompetenser.

Samarbete med BHV och Familjecentralen

Enligt Bibliotekslagen §8 ska folk- och skolbiblioteken främja språkutveckling. I Biblioteksplan Hylte kommun 2019-2022 hävdas att "Språket är grunden till delaktiga medborgare i ett demokratiskt samhälle, och det viktigaste vi kan ge våra barn och ungdomar, förutom kärlek, mat och sömn. Att kunna tala, läsa och skriva är av stor betydelse."¹ I Hallands kulturstrategi och kulturplan 2021-2024 anges "stärka små barns språkutveckling" som en av de gemensamma prioriteringarna för Region Halland och kommunerna.²

Sedan 2009 finns genom Region Hallands projekt *Språkkedjan* sex olika språkväskor (två av varje) för barn mellan 3-6 år på Hylte bibliotek. Föräldrar till de barn som remitteras till logoped av BHV-personalen rekommenderas att låna en språkväska på biblioteket. Väskorna berör de fyra vanligaste tal- och språkstörningarna (språkligt samspel, ordförråd, grammatik och ordföljd samt språkljud). De innehåller pedagogiskt lekmaterial, spel, böcker och

¹ Biblioteksplan, Hylte kommun 2019-2022, s. 14.

<http://hylte.se/download/18.135b940167309ec8412098b/1552981992421/Biblioteksplan%202019-2022.pdf> [2020-05-05]

² Region Halland.(2020) *Hallands kulturstrategi och kulturplan 2021-2024*, s. 12.

<https://www.regionhalland.se/app/uploads/2020/12/kulturplan-2021-2024-webb-tg.pdf> [2021-04-12]

CD-skivor. Genom väskorna får barnen vara delaktiga, eftersom språket lärns in genom lek. Avdelningen *Språkkedjan* har särskilda underavdelningar med lämpliga barnböcker och separata, språkstimulerande lekmaterial till varje tal- och språkstörning. Tack vare underavdelningarna är det lättare att hitta både för anhöriga till barn med språksvårigheter, övriga låntagare och bibliotekspersonal. Även filialerna i Torup och Unnaryd finns avdelningar med *Språkkedjan* eller *Lär*.

Samarbetet med Region Hallands logopedi för förskolebarn är väl etablerat. Logopeden skickar vid behov biblioteksrecept för sina patienter med en beskrivning av barnets språkliga utvecklingsbehov. Språkstartaren får i uppdrag att ta fram lämpligt material och göra skriftliga instruktioner, utifrån logopedens önskemål. Språkstartaren överlämnar materialet personligen och de flesta familjer bibehåller sedan kontakten med henne för att få låna nytt material. Biblioteksrecept görs också i samarbete med Region Hallands psykolog, med samma metod. Målgruppen där är främst förskolebarn, men även skolbarn.

I samarbete med BHV delar vi ut en bokgåva till alla 8-månaders bebisar. De får *De små barnens bok*³ i present. I och med att språkstartaren gör hembesök hos alla bebisar vid 6- och 11-månaders ålder delas numera gåvoboken *De små barnens bok* ut av BHV. Tidigare har vi även delat ut en bok till alla 3-åringar, men från och med våren 2021 ersätts denna av ett bokpaket till förskolorna genom Språkstart. (Läs mer om Språkstart på s. 9.) Paketet till förskolorna innehåller böckerna *Den flygande hatten*⁴ (som är textlös) och *Vad finns bakom dörren?*⁵ samt Gittans hörhop-spel⁶ och ett ark med sånger och ramsor.

Hyltebiblioteket delar ut ytterligare en bokgåva, till barn i förskoleklass. Att bokgåvor har betydelse bekräftas i flera rapporter däribland *PIRLS 2006*: "Barn som har många böcker omkring sig hemma har bättre läsfärdighet. Svenska barn får dock allt sämre tillgång till böcker i hemmet."⁷ Detsamma konstateras i Rydsjös rapport 2012.⁸ En reflektion i *PIRLS 2016* är att barn och deras vårdnadshavare ägnar i lägre grad tid åt att läsa böcker och andra längre texter utan läser i högre grad korta texter på internet.⁹ I samarbete med BHV informerar biblioteket om språkutveckling samt ger boktips på familjecentralens Öppna förskola varje vår och höst.

I samband med hembesöken inom språkstart samarbetar bibliotek och BHV kring särskilt utsatta familjer. Det sker bl a genom att närvara på möten på Familjecentralen.

³ Widerberg, Siv (red.), *De små barnens bok: en antologi*, En bok för alla, Stockholm, 2009.

⁴ Berner, Rotraut Susanne, *Den flygande hatten*, En bok för alla, Stockholm, 2018.

⁵ O'byrne, Nicola, *Vad finns bakom dörren?*, ABC-förlag, Helsingör, 2017.

⁶ Lindenbaum, Pija, *Gittans hörhop*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 2010.

⁷ *PIRLS 2006: läsförmågan hos elever i årskurs 4 : i Sverige och i världen.*, Skolverket, Stockholm, 2007, s. 75. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1756> [2020-05-05]

⁸ Rydsjö, Kerstin, *Dags att höja ribban!? En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling*, Regionbibliotek Halland, 2012, s. 64.

⁹ *PIRLS 2016, läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*, Skolverket, Stockholm, 2017, s. 67. <https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2017/pirls-2016?id=3868> [2020-05-05]

Läsfrämjande samarbete med förskolan

Förskolorna kommer regelbundet till biblioteket för boklån. Fyra av kommunens orter saknar folkbibliotek och får istället individuellt anpassade boklådor utsända en gång per månad. Lådorna är plockade utifrån att förskolebarnen har olika ålder, kön och kulturell tillhörighet och därmed i viss mån föredrar olika böcker. Våra läsare ska kunna identifiera sig via de böcker vi erbjuder i biblioteket och vi köper därför även in medier utifrån låntagarnas önskemål. Vi hjälper självklart också förskolan med t ex högläsningstips eller böcker om specifika ämnen och köper ibland in pedagogiskt material utifrån pedagogernas förfrågningar.

Vi informerar vid förfrågan om språkväskorna, språkutveckling, läsning och böcker på föräldramöten både på förskolan och skolan. Flera av kommunens förskolor fokuserar på språk och språkutveckling och samarbetar gärna med biblioteket i detta.

Ur ett mångfalds- hbtq- interkulturellt- och jämställdhetsperspektiv är det viktigt att alla barn får möjlighet att utveckla sitt språk samt att väcka läslust genom böcker. Statens kulturråd liksom lagar och styrdokument framhåller vikten av att tillgodose barn med annat modersmål än svenska med litteratur.

I *PISA 2018* liksom i tidigare PISA-undersökningar¹⁰ bekräftas att elever med utländsk bakgrund presterar på en lägre genomsnittlig nivå jämfört med elever med inhemsk bakgrund.¹¹ Enligt *PIRLS 2016* har alla grupper av fjärdeklasser förbättrat sina resultat sedan 2011 förutom gruppen elever födda i Sverige med utlandsfödda föräldrar.¹² Detta är oroväckande och föranleder oss att arbeta vidare för ökad likvärdighet mellan eleverna och att alla ska få tillgång till litteratur.

Böcker köps in på de modersmål som för närvarande talas i Hylte. I dagsläget är efterfrågan på arabiska böcker fortsatt stor och vi köper kontinuerligt in nya böcker samt handböcker i svenska språket. Det ska finnas böcker på de mest talade modersmålen på både folk- och skolbiblioteken. Vi är överens om att insatserna måste sättas in tidigt, för att dessa barn ska kunna uppnå målen i skolan varav ett är att lära sig läsa och skriva.

Enligt flera internationella studier kring hur barn möter läsande och skrivande inom familjen

¹⁰ Rustad att möta framtiden? PISA 2009 om 15-åringars läsförståelse och kunskaper i matematik och naturvetenskap. Resultaten i koncentrat, Skolverket 2010, s. 28.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2010/rustad-att-mota-framtiden-pisa-2009-om-15-aringar-s-lasforstaelse-och-kunskaper-i-matematik-och-naturvetenskap> [2020-05-05]

PISA 2012: 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap : resultaten i koncentrat, Skolverket, Stockholm, 2013, s.31. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3127>[2020-05-05]

PISA 2015: 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik, Skolverket, Stockholm, 2016 <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3725> [2020-05-05]

¹¹ *PISA 2018: 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap* <https://www.skolverket.se/getFile?file=5347> [2020-05-05]

¹² *PIRLS 2016* s. 8.

har man kunnat se att den sociala och kulturella tillhörigheten har stor betydelse.¹³ De barn som redan innan de börjar skolan lärt sig skolliknande aktiviteter (att föräldrarna läst för dem och ställt frågor, uppmanat barnen att själva berätta och försett barnen med böcker) får det lättare att leva upp till de krav som ställs när de börjar skolan. Detta gör att stödet till de barn som växer upp i en social och kulturell kontext, i vilken denna typ av aktiviteter inte förekommer, är centralt för att de ska lyckas i skolan. Här har förskolan och biblioteken en oerhört viktig uppgift.

Läsfrämjande samarbete med skola och skolbibliotek

Folkbiblioteket och skolbiblioteket gör flera olika insatser för att uppfylla bibliotekslagen, barnkonventionen, skollagen och Lgr11. Våra uppdrag skiljer sig till viss del åt. Örnaskolans skolbibliotek har uppdraget att både stödja eleverna i att läsa för att lära men också när de läser av lust. Folkbibliotekets viktigaste mål är att stimulera läslusten. I den nya kulturstrategin och kulturplanen för Halland kan vi läsa: "Litteraturutveckling och läsfrämjande ska omfatta alla ålderskategorier, men ett särskilt fokus ska vara barn och unga."¹⁴ Vidare konstaterar Region Halland på sin hemsida att "Läs- och informationskunniga invånare är demokratins grund, motsatsen leder till utanförskap, ojämlikhet och ohälsa." Detta har vi sedan länge tagit fasta på.

Författarbesök arrangeras varje höst i samarbete mellan skola och bibliotek som ett led i det lässtimulerande arbetet. Det är extra viktigt att på olika sätt stimulera till läsning, med tanke på att fritidsläsningen har minskat sedan 2011 enligt *PIRLS 2016*¹⁵. Bibliotekslagen §7 och §8 uppmanar också till detta.

Kommunens förskoleklasser inbjuds till bibliotekskunskap, sagostund och boklån tre till fyra gånger per termin, då även lånekort delas ut. Vi vet att en långsam läs- och skrivutveckling hos yngre elever (förutom annat modersmål) kan hänga samman med ointresse, bristande stimulans under förskoleåren eller språkliga svårigheter.¹⁶ Därför är det extra viktigt med språklig stimulans före skolstarten. Alla måste få förutsättningar att lyckas redan från början. Förskoleklassernas biblioteksbesök är ett led i detta.

Berättelser läses, dramatiseras och skapas kring. Högläsning ser både folk- och skolbibliotek som ett bra sätt att främja läslusten, samtidigt som språket berikas. Vi rekommenderar fortsatt högläsning även sedan barnet själv har lärt sig att läsa. Högläsning är också ett bra sätt att öva sig på att lyssna. Att kunna lyssna aktivt är en viktig del av kommunikation och nyckeln till språkutveckling.¹⁷ Efter läsningen förs samtal om berättelsen. Barnen uppmanas att berätta

¹³ Fast, Carina, *Literacy - i familj, förskola och skola*, 2. uppl., Studentlitteratur, 2019, s. 53-55.

¹⁴ *Hallands kulturstrategi och kulturplan 2021-2024*, s. 43.

¹⁵ *PIRLS 2016*, s. 38.

¹⁶ Häggström, *Barns tidiga språkutveckling*. Bjar, Louise & Liberg, Caroline (red.), *Barn utvecklar sitt språk*, Studentlitteratur, Lund, 2003 s. 238.

¹⁷ Gibbons, Pauline, *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med*

vad de tyckte om boken, gärna med motivering, och reflektera över innehållet. Vid en annan träff får barnen lära sig att det finns flera sätt att läsa genom att ta del av *Äppelhyllans* olika avdelningar. De får se och känna på en bok med punktskrift och se hur en bok med tecken ser ut. Barnen får en förståelse för att det finns olika sätt att läsa för den enskilda individen.

Vid avslutningen delas en bokgåva ut. Syftet är att den ska väcka läslust och vara lättillgänglig för alla. De senaste åren har vi valt att dela ut *Jag ska börja skolan* (2017).¹⁸ Boken introduceras för barnen, för att väcka deras nyfikenhet och få dem att vilja läsa mer i den även efter besöket. Vid denna avslutande träff tittar vi på några olika alfabet med utgångspunkt från det latinska och visar böcker på olika språk samt pratar om runskrift. I det sammanhanget blir det naturligt att tala om läsriktning och hantering av böcker vid läsning, eftersom det skiljer sig åt beroende på skriftspråk. Samarbetet med förskoleklasserna ger en tidig, varaktig introduktion till biblioteksvärlden. Vi visar vad vi har att erbjuda på biblioteket och ger barnen en positiv bild av bibliotek, böcker och läsning.

Under många år har undersökningar visat att barns läsförmåga har försämrats¹⁹ Både *PISA 2015* och *PISA 2018* visar att läsförståelsen har förbättrats men att det fortfarande finns skillnader mellan flickor och pojkar (även om skillnaden har minskat)²⁰, mellan elever från olika socioekonomisk bakgrund och mellan elever med olika migrationsbakgrund. Flickor är mer positiva till läsning än pojkar.²¹ ”Nästan en fjärdedel av pojkarna saknar den grundläggande läsfärdighet som är en förutsättning för att läsning ska upplevas lustfyllt. Dessa förhållanden bidrar troligen starkt till att endast hälften av alla pojkarna läser på sin fritid för nöjes skull”.²² Redan i årskurs 3 och 4 minskar andelen barn som läser men den största nedgången i läsintresse märks först i årskurs 6. ”Alla elever som går ut nian utan godkända betyg var svaga läsare redan i årskurs fyra”.²³ Mot bakgrund av dessa undersökningar är folk- och skolbibliotek eniga om att vi har ett viktigt uppdrag att bidra till ökad läsförmåga, läsförståelse och läslust hos våra barn och ungdomar. Det är viktigt att skapa läslust och läsvanor hos de yngre barnen men också att arbeta för att läslusten och läsvanorna bibehålls hos de äldre barnen och ungdomarna.

Bokprat är vårt främsta sätt att verka läsfrämjande och även det enklaste sättet att nå alla barn och unga på. Många klasser i åk 1-6 kommer till folkbiblioteket för bokprat en gång per termin, ibland fler. Resultatet är i de flesta fall omedelbar läslust. En trolig orsak till detta kan vara att både barn- och skolbibliotekarie bara pratar om böcker som vi tycker om. Genom

andraspråkselever i klassrummet, 2. uppl., Hallgren & Fallgren, Göteborg, 2006, s. 141.

¹⁸ Lundeberg, Annika (red.) (2017). *Jag ska börja skolan: en antologi*. Stockholm: En bok för alla

¹⁹ Där bland *PIRLS 2006*, Litteraturutredningen, *Läsandets kultur: slutbetänkande*, Fritze, Stockholm, 2012. <http://www.regeringen.se/contentassets/8475aba8d50a4ad6881b13474004351a/lasandets-kultur-del-1-av-6-kapitel-1-6-sou-201265> [2020-05-05]

²⁰ Enligt *PISA 2018* s.28.

²¹ *PIRLS 2016*. s. 8.

²² *Läsandets kultur: slutbetänkande* 2012, s. 55.

²³ Professor Martin Ingvar vid presentation av *Litteraturutredningen* på Bokmässan 2012.

erfarenhet vet vi att det är lättare att entusiasmera och förmedla läslust till en bok som vi tycker är bra. Bokprat underlättar också för eleverna att hitta en bok på rätt nivå som de verkligen vill läsa. Att få lyckas med sin läsning är viktigt. Att läsa för svåra böcker kan leda till att eleven tappar motivation och intresse. Då är det viktigt att både få hjälp att hitta en bok som de vill läsa och som är på rätt nivå för just den eleven. En annan fördel med bokprat, är att det ger eleverna förförståelse för texten, vilket är av vikt för läsförståelsen²⁴.

Under vintern 2020-2021 har folkbiblioteket på grund av pandemin erbjudit skolorna digitala bokprat. Folkbiblioteket har även erbjudit skolorna boklådor med blandade titlar, då klassbesök inte kunnat genomföras. Intresset för digitala bokprat och för boklådor har varit stort.

PISA-studier som gjordes i början av 2000-talet visade att svenska 15-åringars resultat, när det gäller läsförståelse, sjönk för varje år. *PISA 2015* visade dock en förbättring och *PISA 2018* bekräftar, enligt Skolverket, att trendbrottet i *PISA 2015* inte var en tillfällighet.²⁵ De svenska resultaten är tillbaka på samma nivå som 2006, innan de började sjunka vilket är glädjande och visar att arbetet med läsförståelse gett resultat. Även *PIRLS 2016* visade att eleverna i åk 4 hade förbättrat sina resultat sedan den förra *PIRLS 2011*. Det var en större andel 2016 än 2011 som presterade på en hög eller avancerad nivå. Undersökningen *PIRLS 2016* visade också att en stor andel svenska elever inte tycker om att läsa. Resultatet av detta visar att elever som tycker mycket om att läsa får ett högre resultat på *PIRLS*-undersökningen än elever som inte tycker om att läsa. Vad detta beror på och hur det går ihop med att resultaten samtidigt har förbättrats behöver undersökas närmare enligt *PIRLS 2016*. Därför fortsätter vi idogt med vårt läsfrämjande arbete.

Bokpratsbeståndet på folk- och skolbiblioteket förnyas och väljs kontinuerligt med tanke på innehåll, ålder, layout, kön och kulturell kontext. Vi samverkar när det gäller bokpratsböckerna och lånar böcker av varandra.

En ytterligare läsfrämjande metod som vi provat med framgång under flera år, på låg- och mellanstadiet på Kråkbergsskolan, är läsgrupper. Skolbibliotekarien samverkar med pedagoger och planerar tillsammans arbetet med läsgrupper där läsning är i fokus men även att lära ut olika digitala presentationer. Att läsa skönlitteratur är ett bra sätt att fördjupa kunskap och sätta den i ett sammanhang i skolans olika ämnen. Vi har erfarenhet att det varit bra för alla elever både dem med lässvårigheter och läsmotstånd men också för ”bokslukarna”, att läsa samma bok i grupp ökar läsförståelsen och skapar läslust. I läsgrupperna varierar vi läsningen med att eleverna läser högt för varandra, läser tyst (tränar avkodning) och ibland läser de vuxna högt för eleverna. För elever är den gemensamma läsningen och påföljande

²⁴ Segnestam, Ylva & Föhrer, Ulla (red.), *Från bokstäver till förståelse: rapportsamling om läs- och skrivprocessen, normal och avvikande utveckling*, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Härnösand, 2011

²⁵ *PISA 2018*

boksamtal ett nödvändigt arbetssätt på väg mot den självständiga läsningen.²⁶ I läsgrupperna finns vuxna, pedagoger och skolbibliotekarie med, dels som stöd för att utveckla läsförmågan, dels för att modellera läsförståelsestrategier. Stödet från vuxna är viktigt för läsförmågan hävdar Aidan Chambers²⁷ och har även påpekats i PIRLS- mätningar 2006 och 2011.

Sedan 2013 arbetar skolbibliotekarien tillsammans med pedagoger på låg- och mellanstadiet med att lära ut läsförståelsestrategier. Vi utgår från modellen Reciprok undervisning (RU) som utvecklats av Annemarie Palincsar och Ann Brown. Läsförståelsestrategier handlar om att förutspå, reda ut, ställa frågor, skapa inre bilder och sammanfatta texten. Vi arbetar med läsförståelsestrategier på många olika sätt. Lässtrategier finns med i kursplanen i svenska som centralt innehåll, och kommentarmaterialet till kursplanerna betonar vikten av att undervisa om lässtrategier för att ge elever möjlighet att bredda och fördjupa sin läsförmåga²⁸. Ett av de positiva resultaten i *PIRLS 2016* visar att andelen elever Sverige som får undervisning i lässtrategier har ökat. Det kan vara en av orsakerna till att eleverna förbättrat sina resultat sedan förra PIRLS-mätningen 2011.²⁹ Detta föranleder oss att fortsätta vårt arbete med lässtrategier/läsförståelsestrategier.

Skolbibliotekarien arbetar med att främja språkutveckling, stärka läsförmåga och stimulera läsintresse. Detta sker genom läsning och framför allt högläsning, både med enskilda elever, elever i mindre grupper och med hela klasser.

Skolbibliotekarien har även kontakt med övriga grundskolor i kommunen och tar vid önskemål fram litteraturförslag och material till läsgrupper och temaarbeten. Läsgrupper med boksamtal (med individuell tyst läsning men också högläsning) och andra läsfrämjande metoder arbetar vi med kontinuerligt även på högstadiet.

Beståndet av böcker på andra modersmål än svenska utökas kontinuerligt, efter förfrågan och/eller via kunskap om befintliga språkgrupper. I skolbiblioteket finns en Mångspråkshylla där det finns böcker på framförallt arabiska, dari, persiska och somaliska. Vi prioriterar inköp av tvåspråkiga böcker eller böcker med samma titel på olika språk (för att böckerna ska kunna läsas parallellt) med syftet att underlätta språkinläring. Vi lånar också böcker av varandra inom de halländska folkbiblioteken. En mängd boklådor till skolorna plockas efter önskemål, vilka sedan används i undervisningen.

För att stärka de barn och ungdomar som har lässvårigheter utökar vi kontinuerligt våra bestånd med lättlästa böcker, både när det gäller bokpratsbeståndet och de öppna hyllorna.

²⁶ Reichenberg, Monica, *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren och samtalet*, 2. uppl., Natur & kultur, Stockholm, 2008, s. 63 ff.

²⁷ Chambers, Aidan, *Böcker inom oss: om boksamtal*, [Ny utg.], Rabén & Sjögren, Stockholm, 1998, s. 13-15.

²⁸ Kursplanen i svenska, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11, Skolverket (2017d).

²⁹ *PIRLS 2016* s. 66-67.

För barn och unga är det viktigt att det finns lättlästa böcker som är skrivna för deras ålder samt att det finns lättlästa klassiker och lättlästa böcker på skolspråken. Att få läsa samma titel, i en bearbetad version, som andra stärker barn och unga med lässvårigheter. De lättlästa böckerna är också omtyckta bland barn och unga utan läshinder. Alla har inte tålamod att ta sig igenom en "vanlig" bok, eller läser böcker med varierande svårighetsgrad. Lättlästa böcker kan fungera som en inkörsport för elever med läsmotstånd, som på sikt kan leda till läsning av svårare böcker. När eleverna tipsar varandra kan hela klassen hinna läsa en lättläst bok tack vare dess omfång. Svårare böcker som de tipsar varandra om hinner bara läsas av några få. Lättlästa böcker inkluderar.

Som tidigare nämnts fyller högläsning en viktig funktion, inte bara innan barnet själv är läskunnig, utan även fortsatt upp i åldrarna. Genom högläsning utvecklas barnets ordförråd och känslan för hur en berättelse är uppbyggd. I ett klassrum kan högläsningen innebära en känsla av gemenskap när eleverna får dela upplevelser med varandra. Körling skriver: "Högläsning handlar om att få och att dela något. Om generositet och gemenskap. Men det är så mycket mer än så. Våra berättande röster bygger broar in till skriftspråket."³⁰ För att lyfta fram den viktiga högläsningen har folkbiblioteken avdelningar med högläsning böcker. Avdelningen på huvudbiblioteket innehåller flest titlar och är indelad efter ålder. Tanken med avdelningen är att det ska bli lättare både för personal, pedagoger och föräldrar att hitta böcker som lämpar sig väl för högläsning.

Både bibliotekarierna på Hyltebiblioteket och skolbibliotekarien har tillstånd att ladda ner talböcker från Myndigheten för tillgängliga medier samt ge barn -och ungdomar med läsnedsättning tillgång till egen nedladdning. Hylte kommun har sedan länge ett abonnemang hos Inläsningstjänst, där de flesta läromedel finns inlästa, samt ett bestånd skönlitterära böcker. Inläsningstjänst har även tjänsten Begreppa - läromedelsguider och filmer, en flerspråkig läresurs som stöttar elever i förståelse av centrala begrepp i skolarbetet. En läromedelsguide är en muntlig studiehandledning, på elevens modersmål, till olika läromedel. Detta stärker modersmålet men framförallt utvecklas det svenska språket. Alla elever har fri tillgång till de inlästa läromedlen och böckerna och kan lyssna direkt via webben eller via en app. Endast talböcker kräver att eleven är talbokslåntagare.

Hylte kommun har ytterligare ett abonnemang från Inläsningstjänst, appen Polyglutt som tillhandahåller inlästa, bläddringsbara barnböcker för förskolan, F-6 samt särskolan. Alla böcker är inlästa på svenska och det finns ett stort antal böcker på olika språk. Ur ett mångfalds- och jämställdhetsperspektiv är det viktigt att alla elever har fri tillgång till Inläsningstjänst, Begreppa och Polyglutt.

Samverkan mellan Hyltes folkbibliotek och skolbibliotek fungerar bra. Det stärker oss i våra olika roller och fungerar kvalitetshöjande för verksamheterna. Barns och ungas läsning är en

³⁰ Körling, Anne-Marie, *Den meningsfulla högläsningen*, 1. uppl., Natur & Kultur, 2012, s. 6.

gemensam angelägenhet. Vi diskuterar även hur en framtida samverkan mellan samtliga skolbibliotek och folkbibliotek kan komma att se ut.

Folkbibliotekets uppsökande arbete och andra aktiviteter gentemot barn och ungdomar på fritiden

Enligt Bibliotekslagen §8 ska biblioteken främja barn och ungas språkutveckling. Språkstart Halland är ett nämnds- och sektorsövergripande arbete som handlar om hälsa och ett långsiktigt hållbart samhälle. Satsningen handlar om tal, språk och kommunikation. Region Halland har avsatt medel för att tillsammans med Hallands kommuner driva och samordna små barns språkutveckling.

2018 anställdes en språkstartare i Hylte för att stärka våra insatser riktade mot små barns språkutveckling. Vår språkstartare gör tillsammans med litteraturpedagog eller filialbibliotekarie hembesök hos familjer med sexmånaders och elvamånaders bebisar. Då erbjuds ett språkpaket med material och lustfylld inspiration till att tala, rimma, ramsa, sjunga och leka tillsammans. När barnet är 18 månader bjuds familjerna in till biblioteket för en medryckande konsert med musik, sång och rörelse. Språkstartaren har språkstimulerande samlingar på biblioteken för barn i åldern 0-2 år. Under pandemin har språkstartaren tillsammans med personal från kommunens Öppna förskola haft digitala sång- och ramsstunder för små barn och deras familjer. Vi tror att det är bra om föräldrarna kan möta språkstartaren i flera olika sammanhang. Språkstartaren tjänstgör också i samband med barnkulturforeställningar, som ofta är ett sätt för småbarnsföräldrar att hitta till biblioteket. Hon finns också på plats i servicedisken en dag per vecka, vilket lockar småbarnsfamiljerna att besöka oss under just de dagarna. Då finns det också möjlighet att boka personligt möte, både för språkstartsbarn, familjer som har biblioteksrecept och övriga.

Vi har även startat ett nätverk för att kartlägga, samverka och utveckla kommunens insatser kring små barns språkutveckling. I nätverket finns representanter från BHV, förskola, öppen förskola, logopedi, region och bibliotek. Vi träffas cirka fyra gånger per år.

Hela barnbiblioteksverksamheten präglas av ett jämställdhets-, hbtq-, mångfalds- och interkulturellt perspektiv. Alla inköp görs utifrån detta. Det utbud som finns på marknaden riktar sig oftare till flickor, enligt vår erfarenhet. Svenska Barnboksinstitutets Bokprovning visar också att det i 2015 års svenska förstaupplagor är vanligare med flickor (56%) som huvudperson än pojkar (44%) samt att det är vanligare med kvinnliga upphovsmän än manliga.³¹ Därför gäller det att vara vaksam vid inköp, så att det även köps medier som pojkar tycker om och/eller som har pojkar som huvudperson. En hel del barn och unga gillar att i viss utsträckning läsa böcker där huvudpersonen är av samma kön som de själva. Ofta vill dock pojkar och flickor läsa samma medier. Vårt mediebestånd ska representera hela samhället. Därför måste det finnas barn och unga med olika ursprung, sexuell läggning och

³¹ Svenska barnboksinstitutet (sbi).

https://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2018/09/Bokprovning_Argang_2015.pdf [2020-05-05]

könsidentitet samt kulturell tillhörighet i våra medier. Dessa prioriteras vid inköp, då det för närvarande finns för få i beståndet. Identifikation är en viktig aspekt för vår konsumtion av litteratur, och vi vet att motivationen att läsa hos barn och unga ökar när de via litteraturen kan göra kopplingar till det egna livet.³²

Litteratur på andra modersmål än svenska prioriteras vid inköp. Det behövs också många medier som lär ut svenska språket på olika sätt. Det kan t ex röra sig om bildordböcker och flerspråkiga ordböcker där orden placeras i sitt sammanhang istället för att t ex redovisas i bokstavsordning. Många av våra nyanlända känner inte till det latinska alfabetet och då behövs en introduktion till detta, antingen via böcker eller andra material. Skolan tar den största delen av ansvaret för inläringen av svenska, men biblioteken hjälper till så gott vi kan.

Även litteratur på de nationella minoritetsspråken köps in och har en egen avdelning på huvudbiblioteket. Vi strävar efter att lyfta fram minoritetsspråken och kunna erbjuda både barn- och vuxenlitteratur på samtliga fem minoritetsspråk.

Vi jobbar också medvetet med den fysiska miljön på biblioteken som möter barn och unga på fritiden t ex när det gäller skyltning av böcker sett ur ett jämställdhets-, mångfalds-, hbtq- och ett interkulturellt perspektiv. Både flickor och pojkar oavsett ursprung, sexuell läggning och könstillhörighet samt kulturell tillhörighet ska hitta skyltade böcker som de finner intressanta, då många lånar av just av de medierna. Variation är nyckelordet. Skyltningen ses över kontinuerligt, för att fylla på i de luckor som har uppkommit.

På folkbiblioteken genreindelas många av böckerna för barn och unga, för att underlätta att hitta böcker som intresserar dem. För närvarande finns genrerna kärlek, sport, spänning, lättläst (Hcf), hästar, roligt (Hcf), humor (Hcg + uHc), snabbläst (Hcg + uHc), fantasy och högläsning. Genrer som enligt vår erfarenhet tilltalar fler pojkar står bredvid en genre som tilltalar fler flickor. På så sätt hoppas vi att barn och unga ska kunna hitta böcker som de vanligtvis inte skulle välja att låna. Lättläst-hyllan är insprängd bland övriga genrer, för att man inte ska känna sig utpekad vid valet av enklare böcker.

Bloggen *Bokbästisarna* innehas av barnbibliotekarien och Örnaskolans bibliotekarie. Vi vill finnas både i det fysiska och i det digitala rummet. Bloggen kan vara ett sätt att möta fler barn och unga på fritiden, då många av dem tillbringar mycket tid på nätet. Stöd för arbetet med bloggen finns i Bibliotekslagen §8, Biblioteksplan, Hylte kommun 2019-2022 där målet är att folkbiblioteket ska nå alla barn och unga samt i Hallands kulturstrategi och kulturplan 2021-2024 där bibliotekens roll som pålitlig informationskälla lyfts fram.³³

Ungefär var tredje vecka publiceras ett inlägg. Målgruppen är i första hand barn och unga

³² I-pod *Läs för livet* med Ann-Marie Körling. *Pippi, Bamse och Dagerman*.

<http://www.lasambassadoren.se/2016/03/05/litteratur-och-identifikation/> [2019-04-15]

³³ *Hallands kulturstrategi och kulturplan 2021-2024*, s. 30.

mellan 6-19 år, men även pedagoger, föräldrar och andra intresserade. Vuxna hittar relevant information under särskilda flikar. Inläggen grundas på böcker som vi gillar eller som vi tror att barn och unga kan tycka om och varierar kontinuerligt åldersmässigt (6-9 år, 9-13 år, 13-19 år) för att besökaren inte ska behöva scrolla så långt för att hitta en bok på rätt nivå. Språket anpassas efter åldersgruppen. För att göra det så enkelt som möjligt, är åldern den enda etikett som finns på tipsen. Filmklipp om böckerna läggs om möjligt under recensionen, vilket vi tror kan stimulera läslusten. Flera förlag producerar lockande trailers, som finns tillgängliga på YouTube.

Bokbästisarna är numera citerade både av Adlibris, Bokus och flera förlag. En del författare har delat de recensioner vi skrivit om deras böcker. Det besökarna i första hand tittar på förutom våra kontinuerliga inlägg är fliken med Högläsningstips, som även den numera är indelad i ålderskategorier, för att besökaren på bloggen enkelt ska kunna hitta.

Avdelningen *Äppelhyllan* finns både på Hylte folkbibliotek och på biblioteksfilialen i Torup. I Unnaryd finns en liknande avdelning, *Lär. Äppelhyllan* är en samlad hylla för barn med olika funktionsvariationer samt deras anhöriga och övriga intresserade, som t ex pedagoger. Här finns handböcker för vuxna om olika funktionsnedsättningar, skönlitteratur för barn om barn med funktionsnedsättningar, böcker och andra media på teckenspråk, TAKK och punktskrift, skönlitterära böcker för barn som är särskilt lätta att förstå, skönlitterära böcker för barn som stimulerar flera sinnen för att underlätta inläringen samt Bok & DAISY. Hyllorna är centralt placerade i biblioteken. *Äppelhyllan* är mycket uppskattad och levande, i och med att avdelningen *Språkvedjan* också är placerad här. Med dess annorlunda material finns här något för alla. *Äppelhyllan* utvecklas kontinuerligt. De inköp som görs gynnar ofta fler målgrupper: t ex nyanlända, barn med läs- och skrivsvårigheter och barn som använder TAKK.

Sommarboken innebär att barn och unga läser tio valfria böcker under lovet, för att sedan få en valfri gåvobok och delta i utlottningen av presentkort på biobiljetter eller böcker. Främst för nybörjarläsare och elever med läshinder behöver läsförmågan underhållas under längre skoluppehåll och därför erbjuder biblioteken *Sommarboken* under lovet. Deltagarna kan antingen läsa eller lyssna på böckerna, som kan bestå av både skönlitteratur eller faktaböcker. Detsamma gäller gåvoböckerna. *Sommarboken* finns även för barn som ännu inte börjat skolan, där föräldrar får läsa högt för barnen. På så vis uppmuntrar vi till högläsning. *Sommarboken* har stöd i Bibliotekslagen §7 och §8 samt Barnkonventionen.

Under våren 2021 har våra bibliotek haft begränsade öppettider på grund av pandemin och vi har märkt att många barnfamiljer har uteblivit. Ett sätt att uppmuntra barn och unga till läsning har varit att erbjuda "lovkassar" inför påsklovet. En lovkasse hämtas på något av biblioteken och innehåller några titlar anpassade efter barnets ålder och önskemål samt en gåvobok.

Broschyren *Börja första klass* skickas ut via posten till målsmän för barn i årskurs ett. Den

innehåller en enkel text om läsningens mekanismer och ger tips om hur föräldrarna kan väcka läslust hos barnen samt råd om hur en lämplig bok för nybörjarläsaren kan se ut.

Hylte folkbibliotek anordnar tre till fyra scenkonstföreställningar för yngre barn per termin under helgen. De består av bl a teater i olika former, författarbesök, musikföreställningar, trolleri, nycirkus och dans. Efter föreställningen bjuds besökarna på fika och har möjlighet att låna böcker m.m. Vid dessa tillfällen fungerar biblioteket som en mötesplats för barnfamiljer och barnen får leka fritt utan att dämpa vare sig röst eller spring i benen. Alla kulturarrangemang för barn och vuxna kostnadsfria, vilket gör att ekonomi inte är ett hinder för deltagande.

Under pandemin har flera av våra föreställningar flyttats fram och andra har kunnat genomföras i digital form. Under hösten 2020 kunde emellertid en workshop i kreativt skrivande genomföras i fysisk form och senare även en digital workshop för ungdomar med temat "Skriva för att må bättre". Den senare var genom ett regionalt samarbete inom ramen för Psyklyftet.

Under 2020 fanns planer på att starta upp bokfikor på folkbiblioteket. Dessa har på grund av pandemin inte kommit igång, men planerna att starta detta finns fortfarande. Bokfika innebär att barn och unga kan komma efter skolan och fika, få eller dela med sig av boktips, pyssla och umgås. Konceptet med bokfikor finns på många bibliotek i olika former, däribland biblioteken i Varberg, där de har varit välbesökta.

Barnbokskatalogen liksom affischen lockar verkligen till läslust. Vi delar gärna ut dessa vid exempelvis föräldramöten och bokprat. De finns också alltid tillgängliga för allmänheten i biblioteken.

2013 infördes bibliotekssystemet *KOHA* på Hyltes bibliotek. Det gör att vi kan logga in oss på Internet via t ex I-pad/bärbar dator och låna ut med hjälp av scanner var vi än är. Vi är inte längre knutna till biblioteksrummet. På så vis kan vi ta oss till platser där barn och unga finns och nå nya målgrupper, exempelvis genom pop-up-verksamhet.

Folkbiblioteket har ett mycket gott samarbete med *Dyslexiförbundet* och arrangerar tillsammans aktiviteter under Dyslexiveckan.

Jessica Blohm
Kultur- och bibliotekschef
(fd barnbibliotekarie)
Hylte folkbibliotek
Hylte Kommun

Maria Johansson
Bibliotekarie
Örnaskolans skolbibliotek
Hylte Kommun

Sanna Svensson
Litteraturpedagog
Hylte folkbibliotek
Hylte kommun

Källor

Berner, Rotraut Susanne, (2018). *Den flygande hatten*. Stockholm: En bok för alla.

Bibliotekslagen (2013:801)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/biblioteks-lag-2013801_sfs-2013-801 [2020-05-05]

Biblioteksplan, Hylte kommun 2019-2022

<http://hylte.se/download/18.135b940167309ec8412098b/1552981992421/Biblioteksplan%202019-2022.pdf> [2020-05-05]

Bjar, Louise & Liberg, Caroline (red.). (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.

Bokbästisarna

www.bokbastisarna.blogspot.se [2020-05-05]

Chambers, Aidan. (1998). *Böcker inom oss: om boksamtal*. [Ny utg.], Stockholm: Rabén & Sjögren, Stockholm.

Fast, Carina. (2019). *Literacy - i familj, skola och förskola*. 2. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Gibbons, Pauline. (2006). *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråks elever i klassrummet*. 2. uppl., Göteborg: Hallgren & Fallgren.

Gibbons, Pauline. (2013). *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråks elever i klassrummet*. 3. uppl., Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Körling, Anne-Marie. (2012). *Den meningsfulla högläsningen*. 1. uppl., Stockholm: Natur & Kultur.

Lindenbaum, Pija. (2010). *Gittans hörhop*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lundeberg, Annika (red.) (2017). *Jag ska börja skolan: en antologi*. Stockholm: En bok för alla.

Läroplan för förskolan, Lpfö 98. (reviderad 2016).

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2016/laroplan-for-forskolan.-revi>

derad-2016?id=2442 [2020-05-05]

Läsandets kultur: slutbetänkande. Fritze, Stockholm, 2012.

<http://www.regeringen.se/contentassets/8475aba8d50a4ad6881b13474004351a/lasandets-kultur-del-1-av-6-kapitel-1-6-sou-201265> [2020-05-05]

Körlin, Anne-Marie. (2016). *Jag blev Pippi. Hon var stark och klarade sig själv*.

Läsambassadören, Läs för livet. Sverige: Kulturrådet.

<https://podcasts.apple.com/se/podcast/jag-blev-pippi-hon-var-stark-och-klarade-sig-sj%C3%A4lv/id854337243?i=1000364143016> [2021-04-12]

O'byrne, Nicola. (2017). *Vad finns bakom dörren?*. Helsingör: ABC-förlag.

Region Halland. (2020). *Hallands kulturstrategi och kulturplan 2021-2024*.

<https://www.regionhalland.se/app/uploads/2020/12/kulturplan-2021-2024-webb-tg.pdf> [2021-04-12]

Reichenberg, Monica. (2008). *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren och samtalet*, 2. uppl., Stockholm: Natur & kultur.

Rustad att möta framtiden?: PISA 2009 om 15-åringars läsförståelse och kunskaper i matematik och naturvetenskap : resultaten i koncentrat, Skolverket, Stockholm, 2010.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2010/rustad-att-mota-framtiden-pisa-2009-om-15-arings-lasforstaelse-och-kunskaper-i-matematik-och-naturvetenskap> [2020-05-05]

Rydsjö, Kerstin. (2012) *Dags att höja ribban!? En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling*, Regionbibliotek Halland.

Segnestam, Ylva & Föhrer, Ulla (red.), (2011). *Från bokstäver till förståelse: rapportsamling om läs- och skrivprocessen, normal och avvikande utveckling*, Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten.

SFS 2020:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010-800_sfs-2010-800/?bet=2010:800 [2020-05-05]

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, Lgr11*.

<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/laroplan> [2020-05-05]

Skolverket. (2007). *PIRLS 2006: läsförmågan hos elever i årskurs 4 : i Sverige och i världen*. Stockholm: Skolverket.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1756> [2020-05-05]

- Skolverket. (2017). *PIRLS 2016: läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm: Skolverket.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3868> [2020-05-05]
- Skolverket. (2013). *PISA 2012: 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap : resultaten i koncentrat*, Stockholm: Skolverket, Stockholm.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3127> [2020-05-05]
- Skolverket. (2016). *PISA 2015: 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik*, Stockholm: Skolverket.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3725> [2020-05-05]
- Stockholm. (2019). *PISA 2018: 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap*. Stockholm: Skolverket.
<https://www.skolverket.se/getFile?file=5347> [2020-05-05]
- Svenska barnboksinstitutet (Sbi). (2016). *Bokprovning på svenska barnboksinstitutet: En dokumentation*. Stockholm: Svenska barnboksinstitutet.
https://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2018/09/Bokprovning_Argang_2015.pdf [2020-05-05]
- Statens offentliga utredningar, Litteraturutredningen. (2012). *Läsandets kultur: slutbetänkande*, Stockholm: Fritze.
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/200257> [2020-05-05]
- Trageton, Arne. (2005). *Att skriva sig till läsning: IKT i förskoleklass och skola*, 1. uppl., Stockholm: Liber.
- Unicef. (1989). Barnkonventionen.
<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten> [2020-05-05]
- Widerberg, Siv (red.). (2009). *De små barnens bok: en antologi*. Stockholm: En bok för alla.